

HR 12 januari 1979, NJ 1979/362 (Securicor (Nederland) BV / Nationale Nederlanden Schadeverzekering Maatschappij NV en Liverpool & London & Globe Insurance Company Limited)

Wetsartikelen:	Art. 6:162 BW; art. 1376 BW (oud)
Kernwoorden:	Werking contract ten nadele van derde; vertrouwensbescherming; gewekte schijn
Kern:	Een derde kan onder omstandigheden gebonden zijn aan een aansprakelijkheidsbeperkingsclausule in een overeenkomst waar hij geen partij bij is. Het gegeven dat de derde dagelijks met deze partij te maken had en (daarom) met het bestaan van de clausule rekening had moeten houden, kan een dergelijke werking ten nadele van een derde met zich brengen.
Versie: W.H. van Boom © versie 1 januari 2016	

1. Casus en uitspraak

Op de zwaar bewolkte vrijdag 10 november 1972 waren twee werknemers van het geldlopersbedrijf Securicor bezig met het transport van chartaal geld ter waarde van ruim € 180.000, toen zij worden overvallen en beroofd. De werknemers hadden het geld opgehaald bij zelfbedieningswinkel Makro in Delft en zij waren juist bezig het geld af te leveren bij het afleverpunt Grenswisselkantoor bij Station Rotterdam CS, toen zij werden overvallen. De werknemers werden met enkele klappen in de nek uitgeschakeld door vier overvallers.

De contractuele verhoudingen rondom het geldtransport waren als volgt: Makro had een bankrelatie met de bank Vlaer en Kol (deze bank ging in 1977 op in Amro Bank). Vlaer en Kol was belast met het ophalen van het winkelgeld van Makro, en daartoe had Vlaer en Kol een overeenkomst gesloten met Securicor.

Makro had zich bij Nationale Nederlanden en Liverpool (hierna kortweg: NN) tegen de schade verzekerd. NN deed uitkering aan Makro en vordert als gesubrogeerde schadeverzekeraar vergoeding van Securicor.¹

In eerste aanleg kiest NN als primaire grondslag de onrechtmatige daad: de werknemers van Securicor zouden verwijtbaar onzorgvuldig hebben gehandeld tegenover Makro, en laatstgenoemde is aansprakelijk voor die fouten van haar werknemers.² NN verwijt Securicor onder meer dat de twee geldlopers de transportwagen onnodig ver van de ingang van het GWK hadden geparkeerd, dat zij de auto gezamenlijk hadden verlaten zonder goed om zich heen te kijken, dat ze niet met gepaste snelheid zijn doorgelopen (integendeel: ze lieten kennelijk passerende meisjes voorgaan), dat ze hun helm met nekbescherming niet hadden gedragen en dat ze de jute geldzakken losjes over de schouders hadden hangen in plaats van deze met kettingen vast te maken. De subsidiaire grondslag die NN kiest, is een contractuele: Vlaer en Kol heeft op eigen naam met Securicor gecontracteerd, maar Makro is toegetreden tot de overeenkomst door het geld mee te geven aan Securicor.

De rechtbank oordeelt onder meer dat Vlaer en Kol de opdracht aan Securicor had gegeven, dat deze laatste dus contractueel tegenover Vlaer en Kol was gebonden en dat een eventuele

¹ De subrogatie van de schadeverzekeraar in de vorderingsrechten van de verzekerde was geregeld in art. 284 WvK, in resultaat in deze casus vergelijkbaar met art. 7:962 BW.

² Art. 1403 onder 3 BW (oud), in resultaat ongeveer gelijk aan het huidige art. 6:170 lid 1 BW.

middellijke vertegenwoordiging van Makro door Vlaer en Kol er niet toe leidt dat er rechtstreeks een contractuele band tussen Makro en Securicor ontstaat.

In appel oordeelt het Hof dat Securicor tegenover Makro aansprakelijk is uit onrechtmatige daad voor de fouten van haar personeel. Het Hof stelt eerst vast dat Vlaer en Kol weliswaar op eigen naam had gecontracteerd, maar ook dat het geld eigendom van Makro was en dat de diefstal voor risico van Makro kwam. Vervolgens oordeelt het Hof dat de werknemers onzorgvuldig hadden gehandeld door in strijd met de interne voorschriften de wagen te ver van de ingang te parkeren, gezamenlijk de wagen te verlaten en zonder helm en kettingen over straat te gaan. De Hof verwerpt het verweer van Securicor op de contractuele aansprakelijkheidsbeperking tot (omgerekend) € 16.500 per geldzak. Uit art. 1376 BW (nu: oud BW) volgt namelijk dat die beperking Makro als derde niet bindt en dat er geen omstandigheden zijn die een uitzondering op dat beginsel rechtvaardigen. Securicor ging er niet vanuit, en mocht er ook niet vanuit gaan dat de contractsbedingen ook ingeroepen zouden kunnen worden tegen derden als Makro. Het contract bevatte immers ook, zo overweegt het Hof, een zogeheten vrijwaringsclausule: Vlaer en Kol had zich tegenover Securicor verplicht om deze laatste te vrijwaren voor (schadeloos te stellen ingeval van) bepaalde schadevergoedingsvorderingen van derden. Securicor had er dus, zo redeneert het Hof, al rekening mee gehouden dat derden zoals Makro niet gebonden zouden zijn aan het contract tussen Securicor en Vlaer en Kol.

Securicor gaat in cassatie en komt onder meer op tegen het oordeel van het Hof dat er geen omstandigheden zouden zijn gebleken die een uitzondering op het beginsel van de relatieve werking van de overeenkomst konden rechtvaardigen. De Hoge Raad is van oordeel dat het oordeel van het Hof op dit punt onjuist is:

5 *(...) Dit onderdeel komt op tegen 's Hof's oordeel, neergelegd in de dertiende r.o., dat wat betreft de door Securicor tegen Makro ingeroepen aansprakelijkheidsbeperking in haar — Securicor's — vervoersvoorwaarden, niet is gebleken van omstandigheden die een uitzondering rechtvaardigen op het beginsel van art. 1376 BW en met zich brengen dat Makro die contractuele aansprakelijkheidsbeperking in redelijkheid tegen zich moet laten gelden.*

10 *Deze klacht is in zover gegrond, dat het Hof in de vierde r.o. heeft vastgesteld dat Securicor haar bedrijf maakt van het vervoeren van geld en geldswaarden voor derden, dat volgens het contract tussen Vlaer en Kol en Securicor het geld en de geldswaarden elke werkdag bij Makro zouden worden opgehaald, en dat in overeenstemming daarmee Securicor op 10 nov. 1972 een bedrag van f 409 682,51 van Makro naar de Grenswisselkantoren te Rotterdam vervoerde. Deze omstandigheden brachten mee, dat Makro t.z.v. het vervoer van de door haar aan Securicor ten vervoer toevertrouwde gelden in redelijkheid de in de vervoersvoorwaarden van Securicor voorkomende aansprakelijkheidsbeperking tegen zich moest laten gelden, ook al was zij geen partij bij de betr. vervoerovereenkomst. Dit zou slechts anders zijn als de aansprakelijkheidsbeperking van dien aard was dat Makro met het bestaan van een dergelijk beding geen rekening had behoeven te houden of als zij o.g.v. gedragingen van Securicor of van omstandigheden die aan Securicor bekend waren er op mocht vertrouwen dat de betr. aansprakelijkheidsclausule niet tegenover haar zou gelden. Zulke omstandigheden zijn echter niet door het Hof vastgesteld (...)*

De Hoge Raad vernietigt het arrest en verwijst de zaak naar een ander gerechtshof om de feitelijke omstandigheden nogmaals te wegen, maar nu in het licht van het oordeel van de Hoge Raad.

2. Commentaar

Het beginsel dat contracten alleen werking hebben tussen partijen vond neergelegd in art. 1376 BW (oud): "Overeenkomsten zijn alleen van kracht tusschen de handelende partijen. Dezelve kunnen

aan derden niet ten nadeele verstrekken (...)"'. In het nieuwe BW keerde deze bepaling niet terug omdat de wetgever het een evidentie vond dat derden buiten de contractuele relatie staan en er dus (in beginsel) geen rechten en plichten aan kunnen ontlenen.³ Het arrest *Securicor* laat zien dat de Hoge Raad die relatieve werking van de contractsband zeker niet altijd zo 'evident' vindt.

Securicor is het tweede arrest in de reeks 'contractuele werking ten nadele van derden'. Het 'moeder-arrest' is HR 7 maart 1969, NJ 1969/249 (*Gegaste Uien*). Men moet het arrest *Securicor* daarom nooit geïsoleerd beschouwen, maar altijd in samenhang met de *Gegaste Uien* én het latere *Citronas* (1986).⁴

In *Gegaste Uien* werd het oordeel dat een contract 'nadelen' voor een derde teweeg kan brengen, gegrond in de 'redelijkheid' in het licht van de omstandigheden van het geval: door toedoen van Noordermeer (het geven van de vrije hand aan De Klerk om de uien te behandelen) kon bij Roteb het gerechtvaardigd vertrouwen ontstaan dat de (gestelde) exoneratie de gehele partij uien betrof. Dat gerechtvaardigd vertrouwen kan kort gezegd de onrechtmatigheidsactie van Noordermeer jegens Roteb blokkeren.

Ook in *Securicor* is het de 'redelijkheid' die de derdenwerking van het contract rechtvaardigt, en ook hier wordt ingezoomd op de concrete omstandigheden:

- Securicor maakt haar bedrijf van geldtransport voor derden
- Het contract bepaalde dat Securicor dagelijks bij Makro geld zou ophalen

Die twee omstandigheden maken dat Makro ter zake van het vervoer de contractuele aansprakelijkheidsbeperking in redelijkheid tegen zich moest laten gelden. Alleen als:

- de contractuele beperking van dien aard was dat Makro met het bestaan daarvan geen rekening had hoeven houden
- of er sprake was van gedragingen van Securicor of omstandigheden die aan Securicor bekend waren die maakten dat Makro erop mocht vertrouwen dat de clause niet tegenover haar zou gelden,

zou Makro de contractuele aansprakelijkheidsbeperking in redelijkheid niet tegen zich hoeven te laten gelden.

De 'redelijkheid' neemt in *Securicor* een iets andere gedaante aan dan in *Gegaste Uien*, althans de relevante omstandigheden laten zich anders kwalificeren. Er is door de dagelijkse omgang van Makro en Securicor kennelijk een verhouding ontstaan waardoor Makro er rekening mee moest houden dat Securicor zijn contractpositie met een contractuele aansprakelijkheidsbeperking had bepaald. Makro had daar rekening mee moeten houden en had er niet op mogen vertrouwen dat de clause niet ook tegenover haar zou gelden.

Dat is stellige taal van de Hoge Raad, zij het dat de beslissing bewust casuïstisch wordt gehouden: er worden geen algemene regels in het arrest opgesteld en die zijn dan ook niet eenvoudig te destilleren uit de uitspraak. In zekere zin is het arrest ook niet bijzonder goed gemotiveerd. Men kan immers met evenveel gezag stellen dat een geldloper die een contract met de bank heeft, er niet zonder meer op mag vertrouwen dat zijn recht om een aansprakelijkheidsbeperking tegenover de bank in te roepen, ook ingeroepen mag worden tegenover de derden bij wie de geldloper dagelijks de dagopbrengst ophaalt.

³ Vgl. Parl. Gesch. Boek 6, p. 917.

⁴ HR 20 juni 1986, NJ 1987/35 (*V.o.f. Deka-Hanno Stuwadoorsbedrijf, Deka Stuwadoorsbedrijf NV en BV Stuwadoorsbedrijf Hanno / Citronas BV en Velleman en Tas BV; Khaly/Freezer*).

Uiteraard is er in de rechtsgeleerde literatuur veel geschreven over de vraag hoe men het arrest *Securicor* (en de andere rechtspraak over dit leerstuk) moet duiden en kan terugbrengen tot één overkoepelende theorie. Een betekenisvolle theorie die alle gevallen bijeenbrengt, is daaruit (nog) niet voortgekomen.